

ISSN 1648-3251

La tutė

vaikams apie gamtą.

231

2024 m. Nr. 6

VIEŠNIA IŠ Kanados

Ar girdėjai kada apie audinę? Ne, ne apie populiarų vokišką automobilį, o apie mažą plėšrųjį žvėrelį, šmirinėjantį paupyje ar paežerėje. Taip, taip, mano vardas audinė. Ir ne šiaip audinė, o **kanadinė audinė**. Toks mano mokslinis pavadinimas. Ir, beje, gana iškalbingas, nes iš jo gali atspėti, kad esu ne vietinės rūšies gyvūnas, o atklydėlė iš tolimosios Šiaurės Amerikos.

Kaip kanadinės audinės atkeliavo į Lietuvą? Ogi štai taip: Europoje ir Azijoje natūraliai gyveno europinė audinė, bet tik tol, kol suklestėjo kailių pramonė. XIX amžiaus pabaigoje–XX amžiaus pradžioje Europoje pradėjo rasti kailinių žvėrelių fermų, kuriose buvo auginamos kanadinės audinės. Taip jau nutiko, kad kai kurie žvėreliai ištrūko į laisvę, o kai kurie buvo specialiai paleisti.

Atsidūrę laisvėje jie puikiausiai prisitaikė prie naujos aplinkos. Neslėpsiu, mes, kanadinės audinės, esame šiek tiek didesnės ir agresyvesnės nei europinės audinės, todėl **pamažu išstūmėme vietines europines audines iš jų namų** ir galiausiai paplitome po visą Europą. Štai taip europinių audinių nebeliko ir Lietuvoje. Liūdna istorija, bet dėl to kaltos esame ne mes, o neatsakingai besielgiantys žmonės.

Slepiamės
nuvirtusių medžių
uoksuose, išpuvusiuose
kelmuose, po medžių šaknimis,
akmenų krūvose, aukštų žolių
sąžalynuose. Mūsų slėptuvės
visada būna netoli vandens
telkinio – 0,5-10 metrų
atstumu.

Kanadinės audinės – netolimos kiaunių giminaitės. Tik kiaunės – miškų gyventojos, o mes, audinės, labiau prisitaikiosios gyventi šalia vandens ir vandenyje. Taigi, **mus pastebėti gali prie įvairių vandens telkinių, kur veša daug augalų.**

Kanadinėms audinėms tinkamiausi gyventi nedideli žuvingi upeliai stačiais krantais, apaugusiais medžiais, krūmais ir aukšta žole. Gyvename ir didelių ežerų, upių, vandens saugyklų pakrantėse, nendrynuose. Įsikuriame ir žuvininkystės tvenkiniuose, juk juose gausu žuvų. Išėjus metus galime gyventi tik ten, kur žiemą lieka neužšalancio vandens plotų arba po ledu susidaro ertmių.

Mintame žuvimis, medžio-
jame smulkius žinduolius, paukščius,
varles, vėžius, vabzdžius. Kai šilta, dažniausiai
gaudome žinduolius, ypač pelinius graužikus.
Dažnai mūsų grobiu tampa vandeniniai
pelėnai ir ondatros.

Žiemą, jei gausiai prisninga, daug laiko
praleidžiame po sniegu – išsirausiamė
tunelius, kuriais naudojames gana ilgai.
Mūsų tunelius gali aptikti pagal landą,
vedančią į paviršių, ir pėdsakus ant
sniego.

Žuvis daugiausia gaudome žiemą.
Dažniausias mūsų laimikis – smulkios
žuvelės: grūžliai, ešeriai, pūgžliai, rai-
nės. Ilgesnės kaip 20 centimetrų žuvis
į mūsų nasrus retai pakliūva. Rudenį ir
žiemą edame daug varlių ir vėžių. Na, o
pavasarij ir vasarą paprastai gaudome
paukščius, jų jauniklius, geriamė jų
kiaušinius.

PAMOKOS PĖDSEKIO MOKYKLOJE

Sutarė Pitas su Tute susitikti prie ežerėlio, kurio pakrantėje siūravo švendrai. Vos tik Tutė atplasnojo į sutartą vietą, jau rado susirūpinusį bičiulį.

Tute, nepatikėsi!
Aš visą pavasarį stebėjau
paežerėje styrančius
švendrus!

Ką-ą-ą?

– Ko nustebai? Juk aiškiai pasakiau – stebėjau švendrus. Mano žvilgsnį vis patraukdavo žiedynai – rudos, supliuškusios burbuolės. Žinai, jų pūkus nuolat išdraiko vėjas... – užuot pasisveikinęs, postringavo Pitas.
– Švendrus? Sena-a-as jų žiedy-y-ynų bur-r-r-buoles? Ir ką įdomaus pastebėjai? – nepatikliai klausinėjo Tutė.

– Pradžioje tik prabėgomis į jas dirstelėdavau.

Vargšelės, jos atrodė niekam nereikalingos. Kol... – Pitas stebėjo, kaip reaguoja Tutė.

– Kol-I-I? – pelėdžiukės akelės išsiplėtė, atrodė, pasakojimas ją sudomino.

– Kol vieną dieną pamačiau, kaip keistai jos išpešiotos. Tada mintyse apkaltinau vėją, kuris be gailesčio kedeną senas burbuoles, – sukrizeno Pitas.

Ir-r-r?

Ir tada vieną rytą
išvydau, kad švendrų žiedynų
pūkus pešioja mažas paukštukas!
Šūktelėjau jam: „Ką darai?!“, bet jis tik
išskėtė sparnelius ir nuskrido.

S

– Tai reikia džiaugtis! Juk seni švendrų žiedynai
taip ir būtų likę styroti. O dabar jie geram
reikalui buvo panaudoti, – tarė pelėdžiukė.

– Tute, ar gali man paaiškinti, kas tai per
reikalas? – parūpo Pitui.

– Žinoma! Paėjėkime paežere,
turėtume tą reikalą savo akimis
pamatyti, – paragino pelėdžiukė.

Nieko nelaukdami bičiuliai pasileido
paežere.

– Tute, o ar visi paukščiai pešioja švendrų
pūkus? – žingsniuodamas domėjosi Pitas.

– Ne, ne visi. Bet paukštelis remeza be jų
nesusisuktų lizdo, – paaiškino Tutė.

– Ką-ą-ą? Iš švendrų pūkų paukštelis suka lizdą?! –
stabtelėjęs sušuko Pitas.

– Taip, Pitai, remezų lizdai meistriškai susukti iš
pūkų ir sutvirtinti įvairių augalų plaušais. Šių
paukštelių lizdas panašus į uždara maišelį su
trumpa rankove. Jis kabo šakos gale ir laisvai
siūbuoja pučiant net menkam vėjui. Na, o patį
lizdą paukšteliai meistrauja ne tik iš švendrų,
bet ir iš karklų ar topolių pūkų. Jį prie šakelės
pritvirtina įvairių augalų plaušais. Suradęs tinkamą
vietą, patinėlis pirmas pradeda sukti lizdą,
o atskridus patelei jį pabaigia per kelias savaites, –
kaip iš gausybės rago žinias bėrė Tutė.

– Ei, Tute! Žiū, ar aš tik ne remezos lizdą matau?! Ana, jis ten, siūbuoja ant karklo
šakelės! Pamanyk, kaip smagu jame esantiems mažiems paukštukams suptis! –
nenustygdamas džiugavo Pitas.

Remeza

Man patinka

TUTĖS užduotėlė 1

Skrenda Tutė per mišką, dairosi akis išplėtusi ir smagiai vis kartoja: „Man patinka...“ O kas pelėdžiukei patinka, turėsi išsiaiškinti tu, jei atsakysi į šešis klausimus. Jų atsakymus iš eilės surašyk į laiptazodį ir iš geltona spalva pažymėtų langelių raidžių perskaitysi, kas patinka Tutei. Tai ir bus šios užduotėlės atsakymas.

1. Kuo minta augalai saulašarės, tuklės, musėkautai?

žvirblis

2. Kuris iš šių paukščių Lietuvoje yra mažiausias?

nykštukas

varnėnas

zylė

3. Kurio iš šių gyvūnų neaptiksi savame krašte?

ąžuolo

liepos

4. Kurio medžio vaisiai
mūsų krašte yra laikomi
sunkiausiais?

kaštono

klevo

5. Kuris auga-
las neparodo
savo žiedų?

gailis

6. Kuris gyvūnas liko be namų?

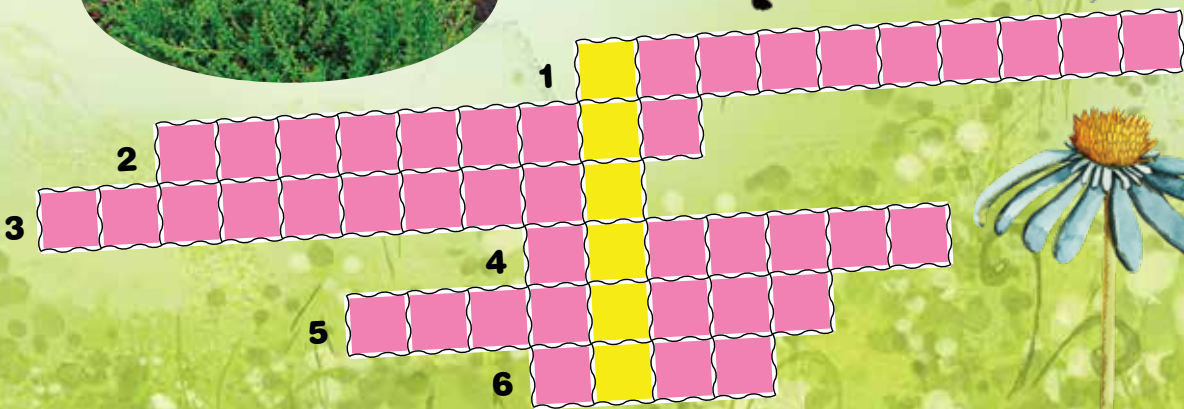
papartis

šalavijas

viržis

Augalas, reiškiantis užmaršumą

Ar girdėjai, kad augalai ne tik auga, žydi, brandina vaisius, bet ir reiškia įvairiausius jausmus? Vieni jų simbolizuoja laimę, viltį, meilę, kiti – pavydą ar neapykantą.

Senovėje žmonės kuo puikiausiai išmanė augalų kalbą. Štai vienas prancūzų kunigaikštis, būdamas nelaisvėje, artimiesiems pasiuntė **daugiametės blizgės** šakelę. Tai reiškė priekaištą, kad giminaičiai neskuba jo vaduoti. Ir dabar žydinti blizgės šakelė tebereiškia užmaršumą.

Ar galima rasti daugiametę blizgią Lietuvoje? Taip! Jos auga drėgnuose ūksmėtuose lapuočių ar mišriuose miškuose, taip pat upelių ar šaltinių šlaituose, apaugusiuose medžiais.

Lengviausia blizges atpažinti gegužės ir birželio mėnesiais, kai išsiskleidžia balsvai violetiniai žiedeliai. Jie tokie kvapnūs! Užtikęs pražyduosį sąžalyną, greičiausiai pasijusi lyg būtum parfumerijos fabrike! **Idomu, kad gamtoje augančios blizgės pirmą kartą pražysta tik po 5–7 metų.**

Sėklos panašios į pinigėlius.

Blizgės žydi labai kvapniais žiedais.

Iš peržydėjusių žiedelių išauga plokščios, ovalios su nusmailėjusiais galais sėkladėžės. Rūgpiūtį jos tampa permatomos ir viduje išryškėja apskriti „pinigėliai“. Tai – sėklos, kurios, sėkladėžei atsivėrus, išbyra, ir jas išnešioja vėjas. O ant stiebų lieka kaboti vien plonos perlamutrinio žvilgesio plokštelės.

Mūsų šalyje daugiametė blizgė yra retas, saugomas augalas, įrašytas į Lietuvos raudonąją knygą. Gamtininkai žino tik keletą jos augaviečių. Jei vieną kitą blizgę aptiksi, pasigrožėk ir palik nepalietęs.

Eini į mišką?

UŽSIMASKUOK!

Buvai miške, bet nematei jokio laukinio gyvūno? Net miško sargas kėkštas, ir tas tik apšaukė ir nuplasnojo savais reikalais. O taip norėjosi stebėti, kaip stirnos ganosi pamiškėj, lapiukai žaidžia saulės atokaitoje...

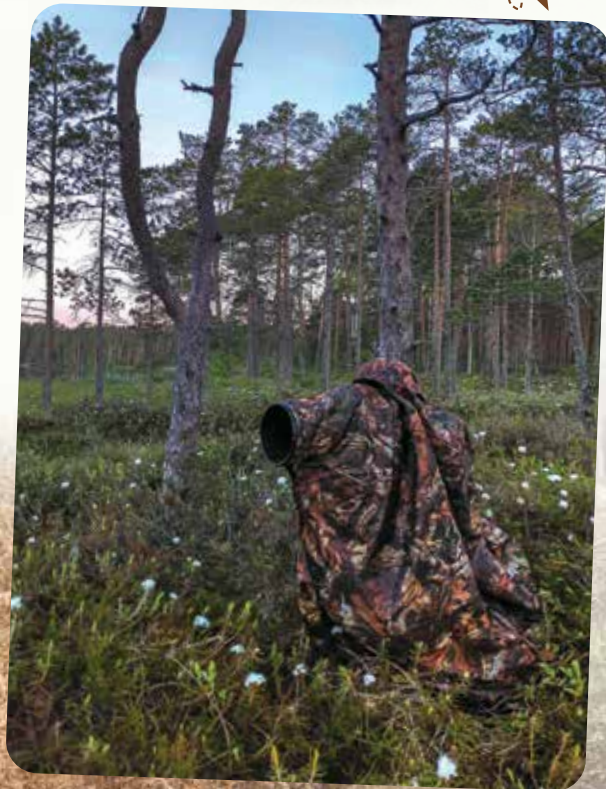
Ei, tik nenukabink nosies. Geriau pagalvok, kodėl taip nutiko!

Prisimink, kuo vilkėjai, kai klaidžiojai miško takeliais, šliaužiojai pievos žolynuose, braidei meldais apaugusioje ežero pakrantėje. Taip, tai labai svarbu!

Ar tavo marškinėliai buvo raudoni, o kelnės – mėlynos?! Ne? Ai, megztinis buvo dryžuotas, o sijonukas švytėjo ryškiomis spalvomis! Štai tau ir priežastis, kodėl neišvydai nei paukštelio, nei žvėrelio. Tave iš tolo pastebėjo, jie pirmieji suskubo slėptis!

Štai taip gamtos fotografas slepiasi šiltuoju metų laiku.

Būtum vilkėjęs maskuoja-
muosius drabužėlius – būtų
buvę kitaip. Jei norime
gamtoje likti nepastebimi,
reikalinga speciali apranga,
vadinama kamufliažine.
Prancūziškas žodis *camou-
flage* reiškia „maskuojantis“.
Tokių drabužių audinys būna
išmargintas rusvomis, žalsvo-
mis, juosvomis dėmėmis ar
dryžiais, kurie iš tolo žiūrint
susilieja su miško ar pievos
aplinka. Juos dėvintieji yra
sunkiai pastebimi.

Net pirmūkščiai žmonės,
eidami į medžioklę, maskuo-
davosi. Paprasta anglimi jie
išmargindavo savo kūnus,
kad liktų nepastebėti ir pa-
gautų kuo geresnį laimikį.
Bėgant laikui, kamufliažinis
raštas buvo vis labiau tobuli-
namas.

O štai taip slepiasi
sniegingą žiemą.

Tačiau tau, mažasis gamtininke, patariame
neskubėti vestis mamą pirkti specialios
aprangos. Besiruošdamas į žygį pasirink
neryškius gamtos spalvų drabužėlius ir
galbūt netrukus papasakosi, kokių gyvūnų
išvydai miškuose ir pievose.

SUSIPAŽINK SU ANTILOPE, kuri ilgai išgyvena be vandens

Gražuolės antilopės vis aukštyn pašokdamos šuoliuoja po savanas, pusdykumes ir dykumas. Jų galvas puošia ragai, o kūno spalva puikiai dera prie aplinkos. Ar žinotai, kad yra net kelios dešimtys antilopių šeimų?

O

TAPATYBĖS KORTELĖ

Tiesiaragis oriksas

Mokslinis vardas
Oryx gazella
Klasė
ŽINDUOLIŲ
Būrys
PORANAGIŲ

Šeima

DYKARAGINIŲ

Gyvenamoji vieta

Afrikos savanos ir pusdykumės

Afrikos žemyne gyvena stambiosios antilopės, vadinamos **tiesiaragiais oriksais**. Jų kailis – pilkšvai rusvas, papuoštas juodomis juostomis, ant snukio ir kojų besimainančiomis su balta spalva. Šių antilopių patelės klaidžioja po smėlynus bandomis, kurias sudaro nuo 6 iki 12 gyvūnų. O patinai gyvena kaip vienišiai, tačiau visada esti budrūs ir akylai saugo ne tik savo pasirinktą teritoriją, bet ir joje gyvenančias pateles.

Visi tiesiaragiai oriksai, tiek patelės, tiek patinai, turi tiesius, aštrius, beveik vieno metro ilgio ragus.

Turėdamos tokius ginklus, patelės ne tik pačios geba apsiginti, bet ir savo jaunikius gali apsaugoti. Netgi nuo liūtų! O dėl teritorijos susirėmę patinai pirmiausia savo stiprybę bando parodyti tam tikrais judesiais. Tik retais atvejais jie stoja į kovą ir ragais sužeidžia priešininką.

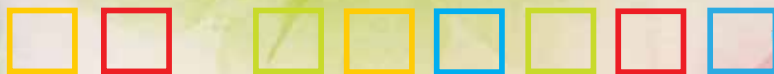
Nuolatinį karštį ir sausrą oriksai lengviau pakelia daugiausia ganydamiesi prieblandoje ar naktį. Jie rupšnoja žolę, žemus krūmelius, o ilgiau neradę ėdesio netgi atsikasa į žemę įaugusių šaknų ir gumbų. Sausringose vietovėse oriksai troškulį malšina ėsdami laukinius vaisius – melionus ir agurkus. **Negėrę vandens šie dykumų gyvūnai gali išbūti net kelias savaites!**

Nors tiesiaragiai oriksai sėkmingai išgyvena sudėtingomis dykumos sąlygomis ir geba apsiginti nuo plėšrūnų ar nuo jų pasprukti bėgdami net iki 60 kilometrų per valandą greičiu, jų Afrikos žemyne vis mažėja.

Neišgyventum

TUTĖS
užduotėlė 2

Visais metų laikais tave supa augalai, kurie padovanoja daug spalvingų žiedų. O ar žinai mįslių apie augalus? Pabandyk keletą jų perskaityti ir įminti. Bet neužmiršk pažiūrėti į žolynų nuotraukas, nes jų pavadinimai yra teisingi atsakymai, kuriuos reikia įrašyti į langelius. Paskutiniame langelyje esantis skaičius nurodo, kuri raidė tau reikalinga, kad iš eilės sudėliotum užduotėlės atsakymą.

1. Aukštas senis, balta oda,
medžiams sprogtant gerti duoda.

							1
--	--	--	--	--	--	--	---

2. Raudonas puodelis, baltas kamštelis.

							4
--	--	--	--	--	--	--	---

5. Kai jauna buvau – rožė žydėjau,
kai pasenau – akis įgijau,
pro tas akis pati išlindau.

							2
--	--	--	--	--	--	--	---

4. Sėdi panelė ant kalnelio su
raudona kepurėle, kas pro ją
praeina – tas lenkiasi.

							4
--	--	--	--	--	--	--	---

6. Be rankų, be kojų į medį įlipa.

							1
--	--	--	--	--	--	--	---

7. Žiba kaip šilkas, kanda kaip vilkas.

							3
--	--	--	--	--	--	--	---

3. Bėras – ne žirgas, žalias – ne žolė,
mėlynas – ne dangus, geltonas – ne
vaškas, pilkas – ne kiškis, žilas – ne
senelis, baltas – ne sniegas.

							4
--	--	--	--	--	--	--	---

8. Iš kokių augalų grūdų
kepama juoda duona?

							5
--	--	--	--	--	--	--	---

Juk tai –

TUTĖS 3
užduotėlė

Traukia Tutė per laukus, pievas, miškus, net į pamiškėjęs plytinčius daržus užsuka ir skaičiuoja sutiktus vabaliukus. Daug jų priskaičiavo. Štai tik keletas jų. Pažvelk į nuotraukas. Ar pažįsti šiuos vabalus? Puiku! Tuomet kiekvienam aprašui lengvai rasi tinkamą vabalą. O kai tai padarysi, sudėk iš eilės ant nuotraukų parašytas raides ir perskaityk žodį. Tai ir bus užduotėlės atsakymas.

6. Kuris iš vabalų labai mėgsta bulvienojus?

D

3. Šis didžiaja miško darbininke vadinamas vabzdys augina amarų, kurie minta augalų savyais. Kas jis?

5. Kokie neskraidantys plėšrieji vabalai medžioja kitų vabzdžių lervas, vikšrus ir suaugėlius?

R

A

2. Savo raudonais sparnais jis išpėja paukščius, kad yra neskanus ir nevertas lesti. Koks tai vabalas?

U

1. Elniavabalis turi elnio ragų formos žandus.

4. Mūsų krašte aptinkamas vabalas ir Afrikos savanose gyvenantis gyvūnas dėl panašios išvaizdos vadinami tuo pačiu vardu. Kokiu?

I

G

7. Kurio vabalo patelė birželio mėnesį, viliodama patinėlius, naktį sugeba skleisti švieselę?

A

ziųž

Ledynmetis. Kas žuvo, o kas išgyveno?

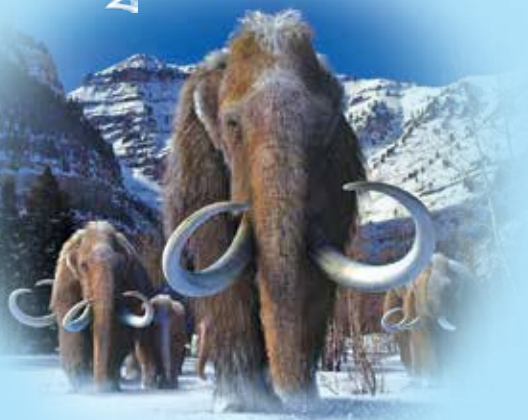
Daugelį metų mokslininkai tyrinėja, kas didžiojo ledynmečio pabaigoje nutiko stambiesiems žinduoliams. Maždaug prieš 115 tūkstančių metų šių gyvūnų buvo labai daug. Tačiau, baigiantis ledynmečiui, mamutų, gauruotųjų raganosių, didžiųjų galvijų smarkiai sumažėjo ir daugelis jų išnyko. Kodėl?

Mokslininkai ginčijasi, ieškodami atsakymo į šį klausimą. Vieni kaltina staigius klimato pokyčius ir pasaulio atšilimą, kiti įsitikinę, kad gyvūnus pražudė savanaudiška žmonių veikla. Dar manoma, kad didžiųjų žinduolių gretas išretino ligos ar kosminė katastrofa, pavyzdžiui, į Žemę nukritęs meteoritas. Juk dėl šios priežasties prieš 65 milijonus metų išnyko dinosaurai! Greičiausiai vieno atsakymo į šį klausimą tikrai nėra.

Bizonams grėsė išnykti dėl pasikeitusio klimato ir žmonių veiklos. Tačiau stambuoliai išgyveno, todėl šiandien jų galima išvysti Šiaurės Amerikoje

Mamutas išnyko prieš
10 500 metų.

ir Eurazijoje. Šie gyvūnai išsigelbėjo nukeliaję labai toli. Jie rado maisto tose vietovėse, kur kiti didieji žinduoliai jau buvo išnykę.

Gauruotasis raganosis iš-
nyko prieš 14 000 metų.

Bizonas išliko ir gyvena iki šių dienų.

Laukinių arklių – Šiaurės Amerikos gyvūnų – šiame žemyne jau nebesutiksi. Juos pražudė pasikeitęs klimatas. Išliko tik žmogaus prijaunkinti arkliai, o laukiniai išnyko negrįžtamai.

Ledynmečiu **avijaučiai** buvo gausiai paplitę, tačiau dėl klimato kaitos gyvūnai itin nukentėjo. Tik dalis avijaučių išgyveno. Išliko tie, kurie rado ledo nesukaustytų vietovių. Jiems nereikėjo kovoti dėl maisto su kitais žolėdžiais ir jų nepasiekė medžiotojai.

Laukinis arklys išnyko prieš 10 500 metų.

Avijautis išliko ir gyvena iki šių dienų.

Šiaurinis elnias išliko ir gyvena iki šių dienų.

Dėl medžioklės ir klimato kaitos labai sumažėjo **šiaurinių elnių**. Žmonės dalį elnių prijaunkino ir taip padėjo juos išsaugoti. Be to, gyvūnai net ir sunkiausiu laikotarpiu atsivesdavo daug jauniklių, papildančių retėjančias tėvų gretas.

Gauruotieji raganosiai ledynmečiu buvo paplitę Europoje ir Azijoje. Keičiantis klimatui, šių gyvūnų gyvenamoji teritorija labai sumažėjo. Raganosiai tapo maža, itin uždara gyvūnų grupe, kuri galų gale visai išnyko.

Mamutų likimą gaubia paslaptis. Šiuos gigantus nuo žemės nušlavė ne pasikeitęs klimatas ar medžioklės. Juk žmonės mamutus medžiojo per visą ledynmetį, tačiau jų skaičius nemažėjo, atvirkščiai – padidėjo penkis kartus! Tad iki šiol neaišku, dėl kokios priežasties mamutai pražuvo.

KIŠKIŲ VESTUVĖS

Pilkasis kiškis kartais vadinamas žvairiu, ilgaausiu, skeltalūpiu, trumpauodegiu ir bailiu. Visi šie apibūdinimai yra teisingi, išskyrus vieną. Spėk, kuris jų melagingas? Nepatikėsi, bet iš tikrųjų kiškis yra tikras drąsuolis! Jis nebijo gana arti prisileisti tiek savo priešą, tiek žmogų.

Kad matytum, kaip elgiasi ilgaausis, pastebėjęs lapę. Jis nešuoliuoja strimgalviais tolyn, atvirkščiai – tarsi erzindamas rudąją pasileidžia jos link. Keista, bet lapė ne itin domisi tokiu drąsuoliu. Pasirodo, ji puikiai žino, kad suaugusį sveiką kiškį ne jos jėgoms pavyti.

O per vestuves kiškiai, regis, įgauna dar daugiau drąsos. Tokiu metu striukauodegiams nėra kada prie žemės prisispaudus slėptis. Juk jei nedrįsi dėl patelės pakovoti, tai gali likti be palikuonių. O kovoti ilgaausiai dar ir kaip moka. Jeigu rujos metu apylinkėse gyvena nemažai kiškių ir į vestuves atskuba keli patinai, prasideda tikros varžytuvės. Paskui patelę laksto keli patinai, vaiko vienas kitą, netgi kumščiuojasi. Taip kiškiai šėlioja, kol galiausiai patelė atitenka stipriausiam ilgaausiui.

Kiškių patelės per metus veda 2–3, o kartais net 4 vadas, todėl trumpauodegių vestuvės vyksta visą pavasarį ir vasarą. Praėjus pusantro mėnesio po vestuvių, kiškieinė atsiveda 2–4 jauniklius. Savaitę kitą rūpinasi mažyliais, o vėliau ir vėl ruošiasi poruotis. Ir vėl, jei yra keletas patinėlių, prasideda varžytuvės.

Poravimosi laiku stebėdami kiškius, galite spręsti, kiek jų gyvena aplinkui. Jei šalia patelės straksi vienas patinėlis – ilgausius beveik nelikę. O jei matote 4–6 kiškių grupę, galite džiaugtis, kad toje vietovėje jų dar gausu.

VIENA KREGŽDĖ

Sakoma, kad iš šiltųjų kraštų gimtinėn sugrįžusios kregždės atveria vartus vasarai. Ar tai tiesa? Sužinosi į langelius surašęs pavaizduotų gyvūnų pavadinimus. Kiekvieno paveikslėlio skaičius rodo eilutę, į kurią reikia įrašyti žodį. Atlikęs užduotį, geltoname stulpelyje perskaityk žodžius, atsakančius į užduotą klausimą.

1. 5.

2. 6.

3. 12.

4. 15.

5. 7.

6. 1.

7. 10.

8. 4.

9. 14.

10. 9.

11. 8.

12. 3.

13. 11.

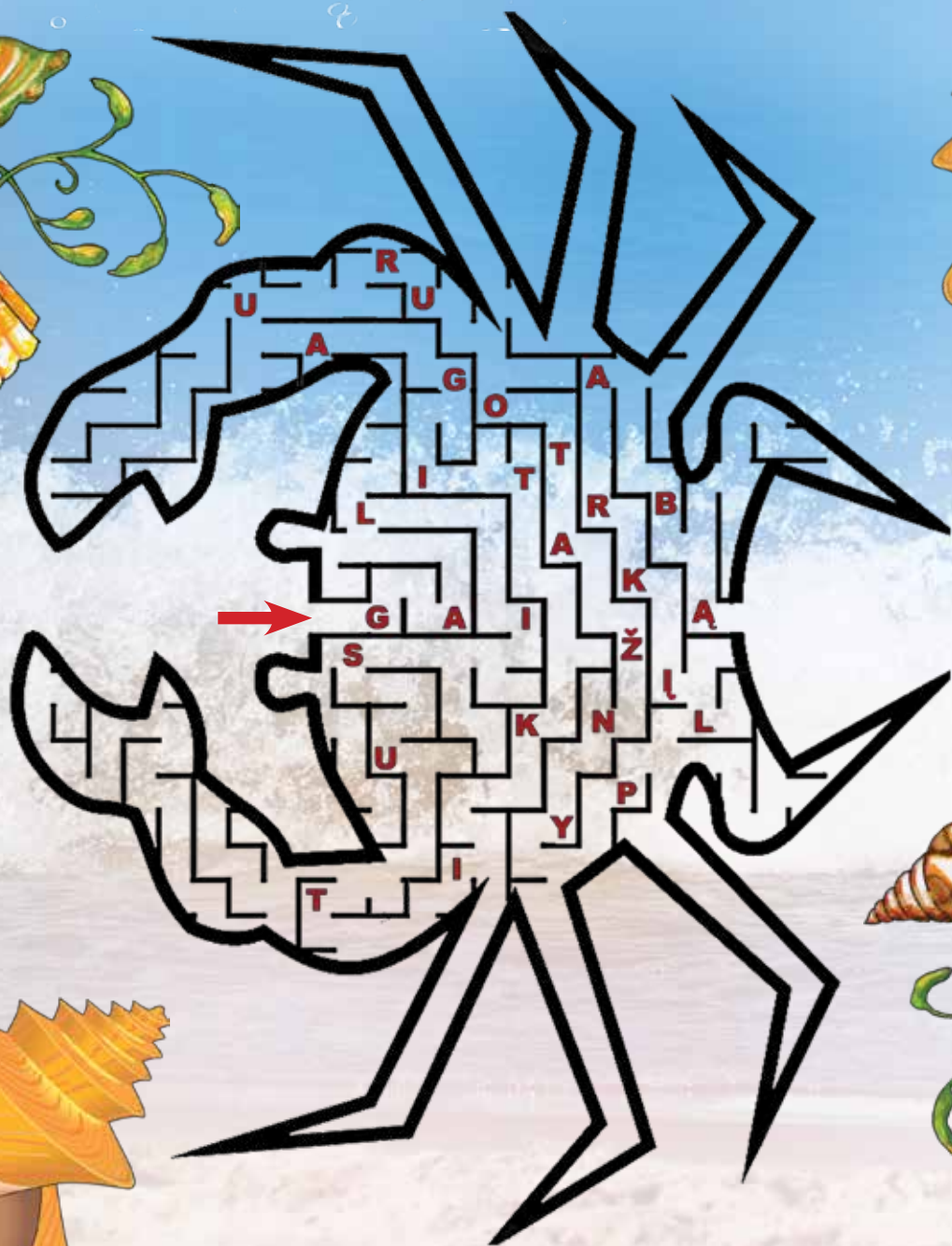
14. 2.

15. 13.

LIETUVOS PAJŪRYJE

TUTĖS
užduotėlė 5

Eidamas krabo labirinto takeliais, iš išbarstytų raidelių perskaitysi žodžius ir sužinosi, kas tau gali nutikti viešint pajūryje. Kai susipažinsi su įvykio „kaltininku“, jo pavadinimą įrašyk į atsakymų skyrelį.

Laumės

2 dalis

IR RAUDONOJI KNYGA

Vos įžengusi pro Zoologijos muziejaus duris laumė kone kaktomuša susidūrė su Iškamšų meistru.

– Ar turite Raudonąją knygą?

– Žinoma, – atsakė Iškamšų meistras.

– Ar... ar galėtumėte man parodyti?

Iškamšų meistras šiek tiek nustebo, bet sutiko parodyti knygą. Vištakojė ilgai ją var-tė, ir kuo toliau, tuo liūdnesnė darėsi.

– Kodėl čia nėra laumių? – paklausė. – Net laumžirgis yra! O pačių laumių – ne...

– Laumių? – nustebo tas. – Na, laumės – juk nei gyvūnai, nei augalai. Ir, – šyptelėjo, – turbūt ne grybai. Yra kitoje knygoje. Kur pasakojama apie mitines būtybes.

– Žinoma, kad ne grybai! – pasipiktino Vištakojė. – Mitinės?! Jūs čia taip juokaujate? Juk mitinės – tai... tai... netikros!

– Be abejo, netikros, – sutiko Iškamšų meistras.

– Bet laumės – tikros! – nenusileido Vištakojė.

– Ponia, jūs turbūt perkaitote, – nusprendė Iškamšų meistras žvelgdamas į aukštus aulinius jos batus.

– Tai jūs perkaitote. Kaip galite galvoti, kad laumės – netikros! – Vištakojė niekaip nenurimo. – Aš jums čia visas iškamšas galiu suverpti! Visą muziejų! Va tada tai pa-matysite, kas tikra.

Ir atspėkite, ką ji padarė tada? Ne, neatsitempė ratelio ir nepradėjo verpti iškamšų. Tik ištraukė koją iš bato.

Vištakojė be kvapo parlėkė į Laumių raistą, kur jos laukė kitos.

– Na kaip, ar pasisekė?

Vištakojė papasakojo, kas jai nutiko, ir piktai pridūrė:

– Dabar suprantu, kodėl žmones vadina kvailiais. Iškvailėjo visai... mažiau nei per šimtmetį! Jie nė per nago juodymą nenori mūsų išsaugoti. Jie... Jie norėjo su manimi tyrimus atlikti! Su manimi, laume! O paskui turbūt būtų padarę iškamšą. Gerai, kad Perkūnėlis išgelbėjo...

Laumės išplėtusios akis klausėsi.

– Supleškino tą muziejų?

– Ne, – atsiduso Vištakojė. – Jis išmintingas. Ir žmones dabar dažniau mato. Žino, kad su tokiais kvailiais neverta prasidėti. Tik pagąsdino. Atsiuntė Kamuolinį žaibą, tai tie kvailiai ir sustingo visi kaip vienas iš išgąščio. O aš sėdau ant to žaibo ir čia parskritau.

– Oho, – pratarė viena laumė. – Bent ant žaibo paskraidei. Ne kiekvienai laumei pasiseka! Tik, gaila, Raudonojoje knygoje mūsų nėra...

– Užtat knygą parnešiau! – nusišypsojo atsigavusi Vištakojė. – Va. Dabar galime pačios įsirašyti!

Pabaiga

Lino verdenės paslaptis

Kalnais ir kalvelėmis banguojančiame Švenčionių krašte iš tolo akį traukia Setikio ežeras. Telkšo jis giliame duburyje, mėlynuodamas tarsi žydintis linų laukas. Tačiau, einant artyn, tas mėlynumas blanksta, o prie pat kranto vanduoampa pilkos plieno spalvos. Ir krantai ežero užpelkėję. Kalbama, kad naktimis iš jo girdėti keisti garsai.

Į Setikio ežerą trimis vagomis teka per akmeninės sienelės viršų persiliejęs Lino verdenės šaltinis. Jo šaltas neužšalantis vanduo – skaidrus ir skanus. Šaltinio duburyje kunkuliuoja daugybė verpetų su pilkai gelsvu įvairaus rupumo smėliu.

Apie šaltinio atsiradimą pasakojama įdomi legenda. Kadaisė prie ežero buvusi pagonių šventykla, kurią saugojo vyriausiasis žynys Setikis. Jis turėjo sūnų Liną – dailų jaunikaitį. Apie jo vikrumą ir drąsą kalbos sklido visoje apylinkėje – nebijodavo jis meškos iš guolio prikelti, tauro už ragų nutverti. Netikėtai į šią žemę atsibeldė baltais apsiaustais apsigobę svetimtaučiai, kurie kalaviju pradėjo savąjį tikėjimą skiepyti, iš senųjų lietuvių dievų tyčiotis. Vieną žiemos dieną Linas, pastebėjęs gausius priešų būrius, nuskubėjo pas tėvą. Pasitaręs su senuoju Setikiu, suprato, kad nebėra laiko šauktis pagalbos. Tad nusprendė kalavijuočius į pinkles įvilioti. Ir pažadėjo senajam tėvui, kad pats būtinai pas jį sugrįš. Ankstyvą rytą išėjo jis pasitikti priešų, neva tiesiausią kelią į valdovo pilį jiems parodysiąs. O iš tikrųjų troško paklaidinti baltoje žiemoje, paskandinti šaltoje ežero gelmėje. Siaučiant pūgai vedė jaunikaitis svetimšalius aplinkiniais miškais. Geležimi žvangantys pulkai vis suko ratu, o vedlys laukė ateinančios nakties. Kai sutemo, atvedė Linas grobikus prie užšalusio Setikio ežero. Tie išvydo kitame krante mirguliuojančius šventyklos ugniakuro atšvaitus.

Mat senasis Setikis į jį tiek sausų šakų sukrovęs buvo, kad atrodė lyg didžiausias laužas pilies kieme liepsnotų, o ugnies atšvaitai sklido į visas puses, tarsi visos dangaus žvaigždės būtų nusileidusios. Kalavijuočiai labai nudžiugo ir, patikėję svetingumu, puolė pirmyn. Ir tada, kai visi sugužėjo ant užšalusio ežero, staiga patekėjo mėnulis, nušviesdamas viską aplink kaip dieną. Atėjūnai suprato vedlio apgaulę. Bet jau buvo per vėlu: ledas nebeišlaikė riterių, jų žirgų, geležinių šarvų ir pradėjo lūžinėti. Vanduo pasiglemžė visą kariauną! Šalto ežero glėbyje pražuvo ir žynio Setikio sūnus Linas...

Žmonės liovėsi prie to ežero lankytis ir jo krantai užpelkėjo. Sakoma, kad nuo nuskendusių riterių ginklų ir šarvų geležies vanduo įgavo pilką, plieninę spalvą. Naktimis ten netgi vaidenasi: mat riteriai vis bando iš klampynės kaip nors išsikapanoti, bet, vos tik gaidžiams pragydus, vėl atgal nugarma. Dėl to ir vanduo ežere burbuliuoja. Tačiau giedrą vasaros dieną ežeras iš tolo atrodo mėlynas, tarsi žydinčių linų laukas. Taip dievai panorėję, kad žmonės drąsuolį Liną atmintų.

Vėliau ten, kur šventykloje ruseno amžinoji ugnis, pavasarį iš žemės išsimušė šaltinis, turintis stebuklingų gydomųjų galių. Suprato senasis Setikis, kad tai sūnus savo žodį tesėjo ir šaltiniu ištryškęs sugrįžo. Todėl šaltinį Lino vardu praminė. O jo verdėnė ir dabar per didžiausius šalčius neužšąla.

TRUMPIAUSIOS NAKTIES PASLAPTYS

Kasmet, birželio 21–22 dienomis, švenčiama vasaros saulėgrįža – ilgiausios dienos ir trumpiausios nakties metas. Ji yra lyg priešprieša žiemos saulėgrįžai, kai išaušta trumpiausia diena ir stoja ilgiausia naktis.

Kaip žiloje senovėje protėviai suprato saulėgrįžą? Jie įsivaizdavo, kad saulė savo vežimu, pakinkytu žirgais, vasaros taku pakyla į pačią dangaus kalno viršūnę. Iš tikrųjų **šiuo laiku saulė, nuėjusi metinį dangaus kelią, pasiekia toliausią šiaurinį tašką.** Tuomet Lietuvoje dorai net nesutemsta – vos tamsumos nusileidžia, po kelių valandų ima aušti.

Praeityje saulėgrįžą lietuviai vadino Rasomis. Tai buvo labai linksma šventė, kupina apeigų, susijusių su augalais, vandeniu ir ugnimi. Išvakarėse moterys pririnkdavo įvairiausių žolelių, nes tikėjo, kad tuomet jos būna įgijusios didžiausių gydomųjų galių. **Ypač skubėdavo prisiskinti geltonomis žiedelių saulutėmis pasi-puošusių jonažolių. Juk tai vaistas nuo 99 ligų!**

Kas nežino, kad per trumpiausią Rasų naktį išsiskleidžia paparčio žiedas, nešantis turtus ir laimę?! Tačiau jį surasti ne

taip paprasta. Senovėje žmonės vidurnaktį po vieną, neatsigręždami atgal, eidavo į mišką. Suradę papartį, nors ir gąsdinami piktųjų miško dvasių, kantriai laukdavo, kol suspindės žiedelis. Bet nei senovėje, nei dabar neatsirado nė vieno, išvydusiojo šį stebuklą...

Rasų naktį saulei pagarbinti jaunimas sukurdavo didelį laužą. Taip jai atsidėkodavo už šilumą, šviesą. Prašydavo saulės motinėlės, kad kuo dažniau ir plačiau apšviestų laukus, tikėdamiesi gausensio rudens derliaus.

O ir ryto rasa turėjo stebuklingų galių! Pririnkę jos žmonės duodavo karvėms, kad pieno daugiau primelžtų, pašlakstydavo daržus, kad augtų ir vešėtų. Ūkininkai stengdavosi naktį apibėgti savo laukus, nuo javų rasą nubarstydavo ir pasivoliodavo rasotoje žolėje, kad gamta suteiktų kuo daugiau dovanų.

1. Didžiojo apuoko kryžiažodis
Raiboji pelėda

2. Įmink augalų mįslę
Didelis kamuolys pilnas auksinių adatų prikištas. Kas? Saulė

3. Lepus! Lepus!
Tai yra mokslinis kiškio pavadinimas lotyniškai

4. Tutės rebusas
Čirškia kaip žvirbliai pavasarį

5. Drugys ar vabalas?
Drugiai skraido visi, o štai kai kurie vabalai tik ropoja

6. Nuostabieji ropliai
Labai džiaugiamės vasara

NEžinojai?

Koalos geria labai retai, vandens jos gauna iš eukaliptų lapų.

1

2

3

4

5

6

Mokomieji interaktyvūs PLAKATAI

Su paukščių
balsų įrašais ir
patarimais, kaip
gaminti inkilą
ir kaip į savo sodybą
ar kaimynystę prisi-
vilioti pelėdą!

Kaip prisivilioti PELĖDĄ

Kaip pasigaminti INKILĄ

Lututė

2024 m. Nr. 6 (231)

Leidėjas – VšĮ „Lututės“ leidykla
Redaktorė Inesa Oranskytė
Numerį rengė Romualdas Barauskas,
Aušra Tamošiūnienė, VšĮ „Saulašarė“
Dizainerė Kristina Saveljeva
Viršelyje – kanadinė audinė,
Viliaus Paškevičiaus nuotrauka
Iliustracijos ir vaizdo įrašai: „Lututės“
leidyklos, Shutterstock, Freepik,
Pngtree, Pixabay, Rawpixel,
Dreamstime fotobankų
Mūsų adresas: 9-ojo Forto g. 32,
48196 Kaunas
Tel. +370 22 30 72, mob. +370 655 49 951
Tiražas – 2 500 egz.
El. paštas zurnalai@lutute.lt
Interneto svetainė www.lutute.lt

**Plakatų ieškok
www.knygutes.lt**

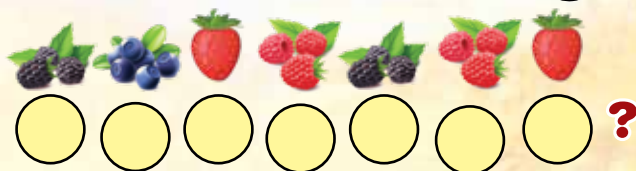
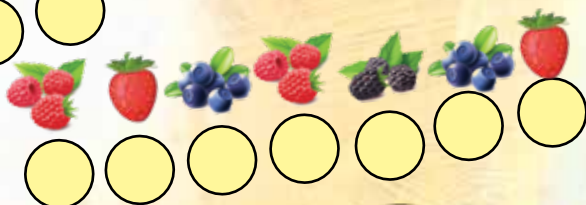
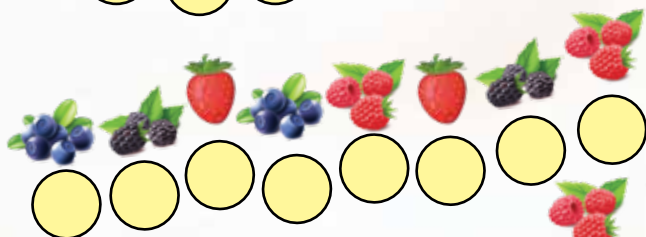
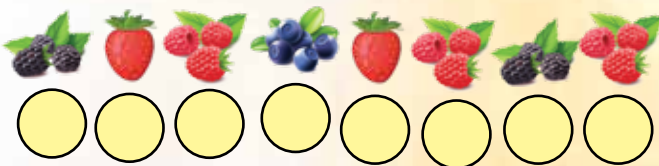
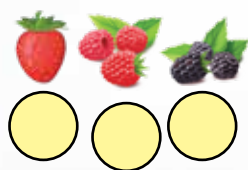
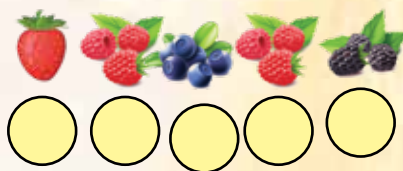
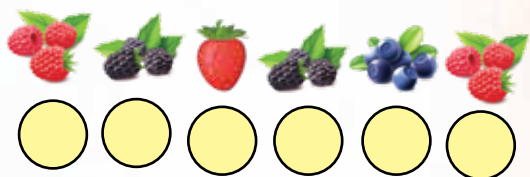
PADĖK

Tutei uogauti

TUTĖS
užduotėlė

6

Oi tos uogos, uogelės. Noksta, sirpsta, kvapu vilioja... Neatsispyrė ir Tutė vasaros uogelėms. Nutarė pilną pintinę pririnkti ir Pitą pavaišinti. Tik va visos uogos pasislėpė ne pievose ir miškuose po lapais, o pabiro pažiro po žurnaliuko puslapius. Padėk Tutei uogauti – versk puslapį po puslapio ir rask pasislėpusias uogas. Jei visas surinksi, perskaitysi klausimą. O atsakyti į jį tau padės apačioje pateiktos nuotraukos. Taigi, koks teisingas atsakymas?

- **iŠMANUSIS** žurnaliukas
vaikams apie gamtą!

Jei **Lu tutė**
tu skaitysi, mano
draugus pažinsi ir jų
balsus atskirsi!

Prenumeruok
Lu tutė 2024 metais ir
tyrinėk gamtą
iŠMANIAI!

Kiekviena
numeryje rasi
filmukų
apie įvairius
gyvūnus!

Prenumeruoti gali
www.knygutes.lt
ir visuose
Lietuvos pašto
skyriuose.

iŠMANIUOJU

įrenginiu nuskaityk
QR kodą

ir atskleisk
gamtos paslaptis!